

«قواعد درس هشتم»: صناعة التلميغ في الأدب الفارسي:

* بیشتر بدایم: اسم‌ها در زبان عربی از نظر اصل بودن یا نبودن به دو دسته تقسیم می‌شوند:

به اسم‌هایی که اصل باشند و از فعل ساخته نشده باشند «اسم جامد» و به اسم‌هایی که اصل نباشند و از فعل ساخته شده باشند «اسم مشتق» گفته می‌شود.

* **اسم جامد**: اسمی که ریشه‌ی فعلی ندارد (از فعل ساخته نشده است)، یعنی از کلمه‌ی دیگری اشتراق پیدا نکرده است.

۲- جامد غیر مصدری

۱- جامد مصدری

که خود به دو دسته تقسیم می‌شود:

۱- **جامد مصدری**: اسم جامدی است که می‌توان از آن فعل ساخت. که شامل تمامی **مصادر ثلاثی مجرّد و مزيد** (۸ باب مزید) می‌شود. مثال:

→ جلوس - ذهاباً - رجوعاً - كتابةً - عيشاً و... - إحسان - تناصب - تعليم - تعلم - استغفار و... .

□ □ لازم به ذکر است که از تمامی جامدهای مصدری بالا «**فعل**» ساخته می‌شود. (جلوس : جلس - يجلس - اجلس / إحسان : أحسن - يحسن - أحسن)

۲- **جامد غير مصدری**: اسم جامدی است که از مصادر نبوده و هیچ یک از آنها جزو مشتقات محسوب نمی‌شود. (از این اسمی فعل ساخته نمی‌شود)

مثال: رجل - قام - عالم - جدار - شمس و... .

* **اسم مشتق**: اسمی است که **ریشه‌ی فعلی** دارد (از فعل ساخته شده)، یعنی از کلمه‌ی دیگری اشتراق پیدا کرده است. مثال:

اسم‌هایی چون: «أحمد - حميد - محمد - حماد - محمود» از **ریشه‌ی حماد** «گرفته شده‌اند. (پس همکی مشتق آن)

* برای تشخیص دادن اسم‌های جامد از مشتق باید انواع مشتق را فرا گیریم: (۷ موردند که تا حال حاضر ۵ مورد آن در کتاب درسی آمده است)

۵- اسم مکان

۴- اسم تفضيل

۳- اسم مبالغه

۲- اسم مفعول

۱- اسم فاعل

① **اسم فاعل**: همان «**صفت فاعلی**» در زبان فارسی است که معنای انجام دهنده‌ی کار یا دارنده‌ی حالتی را نشان می‌دهد.

تلگرام ⇔ / @Arabicfadaei

مثال: بیننده - خواننده - شنوونده - آموزگار - آفریدگار و... .

* در زبان عربی به صفت فاعلی «**اسم فاعل**» گفته می‌شود که به دو روش زیر ساخته می‌شود:

الف) اسم فاعل از ثلاثی مجرّد: ریشه‌ی فعل مورد نظر را بروزن «**فاعل**» می‌نویسیم. مثال:

- يَشْكُرُ ← شَكَرَ ← شَاكِرٌ - يَسْأَلُ ← سَأَلَ ← سَائِلٌ - يَنْصُرُ ← نَصَرَ ← نَاصِرٌ

* اسم‌هایی چون؛ قائم (قَ وَ مَ) - قائل - صائم - سائر - غائب و... - قاضی - شاکی - غازی - داعی و... ضال - تام - حاده - ضار و...؛ **اسم فاعل** از مجرّدند.

ب) اسم فاعل از ثلاثی مزيد:

- علامت مضارعه (أَتَيْنَ) را از ابتدای فعل **حذف** نموده و به جای آن **ميم مضموم** «مُّ» می‌گذاریم.

- حرکت عین الفعل (دوّمین حرف ریشه) را «**كسره** —» می‌دهیم. مثال:

- يُحْسِنُ ← مُحْسِنٌ - يُعْلَمُونَ ← مُعْلَمُونَ - يُعْلَمِينَ - يَسْتَخَدِمُنَ ← مُسْتَخَدِمَاتٍ - يَتَنَاسَبُ ← مُتَنَاسِبٌ - يَتَنَاسِبَ

* اسم‌هایی چون؛ مُبین - مُعین - مُرید - مُجیب - مُقیم - مُجیر و... **اسم فاعل از ثلاثی مزيد** (از باب إفعال) هستند.

② **اسم مفعول**: همان «**صفت مفعولي**» در زبان فارسی است که در معنا انجام کار توسط فاعل بر روی آن واقع می‌شود. مثال: دیده شده - خوانده شده و...

* در زبان عربی به صفت مفعولي «**اسم مفعول**» گفته می‌شود که به دو روش زیر ساخته می‌شود:

الف) اسم مفعول از ثلاثی مجرّد: ریشه‌ی فعل مورد نظر را بروزن «**مَفْعُول**» می‌نویسیم. مثال:

- يَسْأَلُ ← سَأَلَ ← مَسْؤُولٌ - يَنْصُرُ ← نَصَرَ ← مَنصُورٌ - يَشْكُرُ ← شَكَرَ ← مَشْكُورٌ

* اسم‌هایی چون؛ مَهْدِي - مَخْفِي - مَبْنِي - مَرْضِي و... **اسم مفعول از ثلاثی مجرّد** هستند.

تمرين ۱) : اسم فاعل و مفعول بسازيد : (ثلاثی مجرّد)

- ۱) نَصَرَ : ..... / ..... / .....
 ۲) قَرَأَ : ..... / ..... / .....
 ۳) سَاءَلَ : ..... / ..... / .....
 ۴) هَدَىَ : ..... / ..... / .....
 ۵) ضَمَنَ : ..... / ..... / .....
 ۶) حَفَظَ : ..... / ..... / .....
 ۷) جَوَلَ : ..... / ..... / .....
 ۸) أَخَرَ : ..... / ..... / .....
 ۹) أَكَلَ : ..... / ..... / .....

تمرين ۲) : اسم فاعل و مفعول بسازيد : (ثلاثی مزید)

- ۱) اِجْتَهَدَ : ..... / ..... / .....
 ۲) يُكْرِمُ : ..... / ..... / .....
 ۳) جَاهَدَ : ..... / ..... / .....
 ۴) اِسْتَخَرَجَ : ..... / ..... / .....
 ۵) قَصَرَ : ..... / ..... / .....
 ۶) رَادَفَ : ..... / ..... / .....
 ۷) اِنْكَسَرَ : ..... / ..... / .....
 ۸) اِكْتَسَبَ : ..... / ..... / .....
 ۹) يُحْسِنُ : ..... / ..... / .....
 ۱۰) تَدَبَّرَ : ..... / ..... / .....
 ۱۱) يُكَبِّرُ : ..... / ..... / .....
 ۱۲) يُحَسِّنُ : ..... / ..... / .....
 ۱۳) اِلْتَزَمَ : ..... / ..... / .....
 ۱۴) يَنْقِلِبُ : ..... / ..... / .....
 ۱۵) يُوَاجِهُ : ..... / ..... / .....
 ۱۶) يُؤْسَسُ : ..... / ..... / .....
 ۱۷) يَتَعَادُلُ : ..... / ..... / .....
 ۱۸) يُوَسِّعُ : ..... / ..... / .....

تمرين ۳) : اسم مبالغه بسازيد :

- ۱) صَبَرَ : ....
 ۲) رَزَقَ : ....
 ۳) عَلِمَ : ....
 ۴) غَرَرَ : ....
 ۵) بَنَىَ : ....
 ۶) كَفَرَ : ....
 ۷) أَمَرَ : ....
 ۸) لَوَمَ : ....
 ۹) عَبَسَ : ....
 ۱۰) أَنْتَ : ....

تمرين ۴) : اسم های فاعل و مفعول و مبالغه را در جملات زیر پیدا کنيد :

- ۱) الْمُسْتَضْعَفُونَ مِنَ النَّاسِ يَبْيَنَا مَظْلومُونَ ! : .....
 ۲) حُقُوقُ الْمَحْرُومِينَ فِي هَذَا الْعَصْرِ مُغَتَصَّبَةٌ ! : .....
 ۳) يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ ! جَاهِدُ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ ! : .....
 ۴) هُؤُلَاءِ الْمُؤْمِنُونَ يَجْتَبِيُونَ عَنِ الْمُنْكَرِ ! : .....
 ۵) إِنَّهُمْ ذَاهِبُونَ إِلَى عَمَلِهِمْ أَوْ عَادُونَ إِلَى مَنَازِلِهِمْ ! : .....
 ۶) الْمُسْلِمُ يَشْكُرُ الرِّزْقَ الَّذِي رَزَقَهُ مِنَ الطُّفُولَةِ ! : .....
 ۷) إِنْ عَوْتَ فَأَنْتَ الْمُفَضِّلُ وَأَنَا الْمُسْتَسِلُ ! : .....
 ۸) غَدَدُ لِسَانِ الْقِطْ سَائِلًا مُطَهَّرًا ! : .....
 ۹) الْوَالَدُونَ مُكْرَمَانِ عِنْدَ أَوْلَادِهِمَا ! : .....
 ۱۰) الْأَبْيَاتُ الَّتِي تُنَشِّدُ مَمْزُوجَةً بِالْعَرَبِيَّةِ وَالْفَارَسِيَّةِ سُمِّيَتْ بِالْمُلَمَّعِ ! : .....
 ۱۱) صَدِيقِي كَانَ حَدَادًا مَاهِرًا يَعْمَلُ فِي الْمَصْنَعِ مِنَ الصَّبَاجِ الْبَاكِرِ ! : .....
 ۱۲) الْأَفْضُلُ لِلْطَّلَابِ أَنْ يَنْتَخِبُوا فِرَعَهُمُ الْجَامِعِيِّ بِدَقَّةٍ حَتَّى لَا يَنْدِمُوا فِي الْمُسْتَقْبَلِ ! : .....
 ۱۳) كَانَتْ شَمْسُ الصَّحَراءِ مُحْرَقَةً وَالْمُتَنَفِّرُونَ يُوَاصِلُونَ طَرِيقَهُمْ بِصُعُوبَةٍ ! : .....
 ۱۴) الْمُؤْمِنُونَ يُدَافِعُونَ عَنِ الْمَظْلومِينَ وَيُحَارِبُونَ الظَّالِمِينَ ! : .....
 ۱۵) أَرْضُ كَربَلَاءَ مُقَدَّسَةٌ عِنْدَ جَمِيعِ الْمُسْلِمِينَ ! : .....
 ۱۶) هُؤُلَاءِ الْعُلَمَاءُ قَصَدُوا أَنْ نُسَاعِدَ الْمُسْتَضْعَفِينَ فِي الْعَالَمِ ! : .....
 ۱۷) أَنَا أُحِبُّ الْأَمْرُ بِالْمَعْرُوفِ وَالتَّاهِي عَنِ الْمُنْكَرِ ! : .....

«لغات و کلمات درس هشتم» ***

- (۲۷) رَصِيدٌ : شارژ (اعتبار)
 (۲۸) رَكْبٌ : کاروان شتر یا اسب سواران
 (۲۹) غَدَةٌ : آغاز روز
 (۳۰) مَمْزُوجَةٌ : در آمیخته، مخلوط
 (۳۱) مَصَانِعٌ : آب انبارها (مفرد: مصنوع)
 (۳۲) كَذَابٌ : بسیار دروغگو
 (۳۳) فَهَامَةٌ : بسیار فهمیده
 (۳۴) خَلَاقٌ : بسیار آفریننده
 (۳۵) شَرِيحةٌ : سیم کارت
 (۳۶) شَحْنٌ : شارژ
 (۳۷) اِتصالات : مخابرات
 (۳۸) عَشَيَّةٌ : آغاز شب
 (۳۹) نَدَامَةٌ : پشمچانی
 (۴۰) نَظَارَةٌ : عینک
 (۴۱) كَأْسٌ : جام، لیوان
 (۴۲) رَسَامٌ : نقاش
 (۴۳) بَدِيعٌ : تازه، نو
 (۴۴) بُعْدٌ : دوری
 (۴۵) فَتَاحَةٌ : در باز کن
 (۴۶) وُدٌّ : دوستی
 (۴۷) دَهْرٌ : روزگار
 (۴۸) عَجِينٌ : خمیر
 (۴۹) دُوْسْتَانٌ : دوستان (مفرد: خبیب)
 (۵۰) دُمْوَعٌ : اشکها (مفرد: دماغه)

- (۱) أَرْجُو : می خواهم، امیدوارم (مضارع: يَرْجُو / أمر: أَرْجُ / مصدر: رَجَاءً)
 (۲) إِسْتَغَاثَ : کمک خواست (مضارع: يَسْتَغِيثُ / أمر: إِسْتَغَاثَ / مصدر: إِسْتَغَاثَةً)
 (۳) جَرَبٌ : آزمایش کرد (مضارع: يُجَرِّبُ / أمر: جَرَبٌ / مصدر: تَجْرِيبٌ)
 (۴) دَنَا : نزدیک شد (مضارع: يَدْنُو / مصدر: دُنُونٌ)
 (۵) إِسْتَفَادَ : استفاده کرد (مضارع: يَسْتَفِيدُ / أمر: إِسْتَفَادَ / مصدر: إِسْتَفَادَةً)
 (۶) بَدَلَ : عوض کرد، جایگزین کرد (مضارع: يَبْدَلُ / أمر: بَدَلٌ / مصدر: بَدَلٌ)
 (۷) تُفَتَّشُ : جستجو می شود (فعل مجہول از: يُقْتَشَ / ماضی: فَتَشَ / مصدر: تَفْتیشٌ)
 (۸) تَرَضَى : می پسندی (ماضی: رَضِيَ / أمر: إِرْضَى / مصدر: رَضَاً)
 (۹) سَلَ : پرس (ماضی: سَأَلَ / مضارع: يَسْأَلُ / مصدر: سُؤَالًا)
 (۱۰) ذَاقَ : چشید (مضارع: يَذُوقُ / أمر: ذَقَ / مصدر: ذَوْقاً)
 (۱۱) شَمَ : بویید، استشمam کرد (مضارع: يَشُمُ)
 (۱۲) هَجَرَ : ترک کرد، رها کرد (مضارع: يَهْجُرُ / أمر: هُجْرُ / مصدر: هِجْرَاً)
 (۱۳) نَاحٌ : با صدای بلند گریه کرد (مضارع: يَنْوُحُ / أمر: نُحُ)
 (۱۴) مَضَى : گذشت (مضارع: يَمْضِي / أمر: إِمضَى)
 (۱۵) يَهِيمُ : تشنه می شود (ماضی: هَامَ / أمر: هِمَ)
 (۱۶) مَرَرَ : تلخ کرد (مضارع: يُمَرِّرُ / أمر: مَرَرٌ / مصدر: تَمَرِيرٌ)
 (۱۷) شَكَا : گلایه کرد (مضارع: يَشْكُوُ / أمر: أُشْكُ / مصدر: شِكَايَةً)
 (۱۸) شَاءَ : خواست (مضارع: يَشَاءُ / أمر: شَاءَ)
 (۱۹) سَامِحِينِي : مرا ببخش
 (۲۰) أَدْعِيَةً : دعاها (مفرد: دُعَاءً)
 (۲۱) رُفَاتٌ : استخوان پوسیده
 (۲۲) مُجَرَّبٌ : آزمایش شده، آزموده
 (۲۳) فَلَوَاتٌ : بیابانها (مفرد: فَلَةً)
 (۲۴) عُدَاةٌ : دشمنان (مفرد: عادی)
 (۲۵) وَكَنَاتٌ : لانهها (مفرد: وَكْنَةً)
 (۲۶) آتِی (آتٍ) : آینده، در حال آمدن

«كلمات متزادف درس اول» ***

- (۱۵) الإِثْمُ = الذَّنْب (گناه)
 (۱۶) وُكْنٌ = عُشْ (لانه)
 (۱۷) بَدَلٌ = غَيْرَ، عَوَضَ (عوض کرد)
 (۱۸) مَمْزُوجٌ = مَخْلُوطٌ (در هم آمیخته)
 (۱۹) فَتَشَ = بَحَثٌ (جستجو کرد)
 (۲۰) مَضَى = إِنْقَضَى (سپری شد، گذشت)
 (۲۱) حَلَّ = نَزَلَ (فروود آمد)
 (۲۲) دَنَا = قَرُبَ (نزدیک شد)
 (۲۳) دَنَا = قَرُبَ (نزدیک شد)
 (۲۴) شَاءَ = طَلَبَ = أَرَادَ (خواست)
 (۲۵) بَعْنَى = حَدِيقَة (باغ)
 (۲۶) بُسْتَانٌ = حَدِيقَة (باغ)
 (۲۷) جَرَبَ = اِختَبَرَ (آزمود)

كلمات متضاد درس هشتم

۹) بُعْد (دوری) ≠ قُرْب (نزدیکی)	۵) رَجَا (آمید داشت) ≠ يَئِسَ (نا آمید شد)	۱) آتَى (آینده) ≠ ماضی (گذشته)
۱۰) بَدِيع (نو) ≠ قَدِيم (کهن)	۶) غَدَاه (آغاز روز) ≠ عَشِيهَ (آغاز شب)	۲) دَقَا (نزدیک شد) ≠ بَعْدَ (دور شد)
۱۱) أَحِيَّة (دostان) ≠ عَدَاه (دشمنان)	۷) رَاحَة (آسایش) ≠ شَدَّهَ ، عَذَاب (سختی)	۳) إِشْرَقَ (خرید) ≠ بَاعَ (خرید)
۱۲) قَصِير (کوتاه) ≠ طَوِيل (بلند)	۸) حَلَّ (فرواد آمد) ≠ رَكَبَ (سوار شد)	۴) كَذَاب (بسیار دروغگو) ≠ صَدِيق (راستگو)

جمع‌های مكسر درس هشتم

۹) مَصَانِع ← مَصْنَع (آب انبار بیابان)	۵) دُمْوع ← دَمْعَة (اشک)	۱) أحَادِيث ← حَدِيث (سخن)
۱۰) مَحَامِد ← مَحَمَد (ستایش)	۶) غَيْوب ← غَيْب (راز)	۲) خَزَائِن ← خزانة (گنجینه، انبار)
۱۱) أَحِيَّة ← حَبِيب (دوست، محبوب)	۷) عَدَاه ← عَادِي (دشمن)	۳) فَوَاحِش ← فاحشة (کار بسیار زشت)
	۸) فَلَوَات ← فَلَة (بیابان)	۴) كَبَائِر ← کبیرة (گناه بزرگ)

محل یادداشت نکات

